

CIENKI (248) *ai*

ciemki (234), **cieńki** (13), **cianki** (1); cieńki *Oczko* (2); cianki *RejKup*; cieni : cieńki *FalZioł* (55 : 4), *Mącz* (30 : 3), *GórnDworz* (1 : 1), *GostGosp* (3 : 1), *KlonFlis* (1 : 1), *ZbylPrzyg* (3 : 1).

-e- (246), -ę- (2).

e *jasne*.

comp i sup (17 + 1) (nאי)cieńszy (9), cienszy (7), ciencejszy (2); (nאי)cieńszy *GórnDworz*, *Oczko* (2), *KlonFlis*, *ZbylPrzyg*; cienszy *SienLek*, *Strum*, *Calep*; cieńszy : cienszy : ciencejszy *FalZioł* (3 : 2 : -), *GlabGad* (- : 2 : 1), *Mącz* (1 : - : 1).

sg m N cieni, cienszy (38). ◇ *G* cienikiego, cieńszego (9); -ého (6), -(e)go (3). ◇ *D* cienzszemu (1). ◇ *A* cieni (11). ◇ *I* cienkim (2). ◇ *L* cienkim (4). ◇ *f N* cienką, najcieńszą (15), cieni(a) (20). ◇ *G* cienikiej, cieńszej (12); -ěj (2), -(e)j (10). ◇ *A* cienką, cieńszą (24). ◇ *I* cienką (5). ◇ *L* cienikiej (12), cieni (1) *HistRzym*; -ěj (1), -(e)j (11). ◇ *n N* cieni(e) (8). ◇ *G* cieni(e)go (5). ◇ *A* cienie (6); -e (2), -e (4). ◇ *I* cienkim (2) *BielKron*, *SienLek*, cieni(e)m (2) *RejZwierc*, *WisznTr*. ◇ *pl N m pers* cieni (1). *subst* cieni(e), cienzsz(e) (18). ◇ *G* cienkich (14). ◇ *A subst* cienié, cienzszé (27); -é (1), -(e) (26). ◇ *I f* cieni(e)mi (2) *FalZioł*, *SkarŻyw*, cienkimi (1) *GórnDworz*. ◇ *L* cienkich, cienzszych (6). ◇ *sg n a. pl subst N* cieni(e), cienzsz(e) (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

1. *Mający niewielki przekrój poprzeczny; niegruby, szczupły, chudy, wąski, wysmukły, drobny, płaski, wydłużony, delikatny; tenuis Mącz, Calag, Calep, Cn; exilis Mącz, Calag, Cn; gracilis, praetener, praetenuis Mącz, Calep, Cn; petilus, tener Mącz, Cn; iunceus, lentus, macer, molliculus, mollis, pertenuis, pressus Mącz; extenuatus Calep; crocotilus, crotilus, gracilentus, perexilis, pergracilis, procerus, substrictus, trichinus Cn* (211) : *Insitium*, cyenka kyselbasza *BartBydg* 75; *Flitula paistoris* iest podobna pšiemu ięzikowi [...] korzenie cienie iako Czemieszycza to ziele ma *FalZioł* I 55b; á iest rzecz miękka ktora iest łączna ku rozwiedzieniu na cienie blaszki iakoby pargamin *FalZioł* III 34d; potym to łchoway w łklanę: czoby z cienką łzija, á zaley wołkiem aby tam wiatr niedofzedł. *FalZioł* V 102, I 76b, 109c, 113d, 115a, 145a (15); Bowiem ono podobienstwo twarzy w zrzadle oglądane [...] tilko łie okazue iakoby mgła nieiaka barzo cienka *GlabGad* B7, C8, E3v, H8v; *LubPs* S6; A gdy byš offiárował offiárę pieczoną wpiecu: z białey mąki/ tho iest/ chleby bez kwáfu pokropione oleiem/ y cienie płácki przálne oleiem pomázáne. *Leop Lev* 2/4, 8/26, *Num* 6/19; *BielKron* 451; *Gracilis liber*, Cienie xięgi gdzie máło pápiru. *Mącz* 147c, 26d [2 r.], 33d, 177d, 188d, 202c (14); ále iegli będzie Skok cieni/ á iakoby czym cienkim w pálce bił *SienLek* 24; ku cienzszemu końcu różgę łkrob' *SienLek* 157v; vłtruz z mydlá cieni czopek *SienLek* 173v, 72v, 148v; A iestechmy bárzo podobni ku onym łprochniałym łciánam/ ktore bywáią po wirzchu kęš owym cieniem málárłkim złótem powleczóne *RejZwierc* 19v, 166v; *BietSpr* 17; A ná to téz miéy bączność/ żebyš kazał złób robić od cieniého kóncá im dáléy tym łzérzéy áz do kóncá. *Strum* G4v; Y ná tho pámiętay/ ábyš obracał złób cienkim kóncem do Stáwu *Strum* H, B2v, Gv [2 r.], G4v, H, H2v, M3v; *Calag* 135b; kazał mu zá páznokcie cienie trzałki zabijác. *SkarŻyw* 441; *WisznTr* 33 [2 r.]; *Calep* 294b, 460b, 841b, 842a; *GostGosp* 164 [2 r.]; Pan Górnicki [...] chce bowiém áby to /ć/ z cienką kréłką, było tak znáczóné *JanNKar* Ev, E2, E3.

W charakterystycznych połączeniach: cienka(-i) blacha (2), blaszka (2), cyrkuł (3), koniec (8), kreska (3), księga, lod, puszczalka, placek (3), skiba, sznurek.

*Zwrot: »od cienkiego końca począć« [w tym: z elipsą czasownika (1)] = wykonywać coś powoli, stopniowo [szyk zmienny] (3): Ale iż łam przez się ielcże był w dzieciństwie łwoim ładnego dziwu Bołtwa łwego okazać nie raczył [...] niechiał tego od cienkiego końca począć/ y niechiał tego między dziećmi iako dziecę okazać *RejPos* 38v; A w nię zászadaiac/ niechay od końca cieńšzego pocznie: piérwéy ráno niech godzin półtory siedzi/ w wieczór także/ názaiutrz trochę więcéy *Oczko* 27; Przy czym (áč tho od cieńšzego końca) áby się téz y tego mieyfca vžaliwšy/ Cieplice ochędożyć *Oczko* A4.*

*Szeregi: »cienki, nie miąšszy« (1): Clrcul łbady na wirzchu vriny/ á k temu cienki/ nie miąššy. Znamionuie łolenie głowy *FalZioł* V 7v.*

*»cienki a (nie)dlugi« [szyk 1 : 1] (2): wtory rodzaj the⁶⁰ ziele ma gałkhi barzo dlugie á cienkie *FalZioł* I 37a, I 107c.*

*»mały a (i) cienki« [szyk 3 : 1] (4): á głowki y łiemię łodobne łłowaczowi/ Ale mnieyfze y cieńšze głowki łą. *FalZioł* I 64c, I 109a, 116c; *Mącz* 34b.*

*»podługowaty a cienki« (1): ktori łłałtryk ma być podługowaty á cienki, iakoby napodobieństwo knotu *FalZioł* V 107.*

*W przén (1) : Pirwey w cienką piłzczalkę Máro Bukoliká/ Spiewał *StryjWjaz* A2v.*

a. O ludziach, zwierzętach i częściach ich ciała: chudy, szczupły, wysmukły, wiotki, delikatny (58) : Ináčzey z łąd niewynidzielz/ Aże zálie ćienka będziefz. *BierEz* I2; *PatKaz* III 119v; potrzeba aby Mamka miała pierłi łupełne y dołtatheczne, Izeby nie były łhude/ albo łozwlekle/ nie ćienkie/ ani teł wielkie *FalZioł* V 36, IV 37c, 41b; Zalię łwierzeta ciche, łładkie bywaią abo cienkiey łierłci, iako łarna zaiąc etc. *GlabGad* P3, D3v, E3v, F3, F3v, M7 (10); Bo ćziálná droga łonieba A ćziankiego łrzuca łrzeba. *RejKup* q3; *RejZwierz* 119; *BielKron* 264, 357v; Cauda in tenuitate desinens, Ogón co dáley ku łóńcowi tym cieńšzy. *Mącz* 449a, 147c [2 r.], 295a, 302d; ábowiem łumiáność łrewna/ łtora przez ćienką łkorną łłec łrzełija/ łatwie od łłóńca łwędnie á w łiegi łye obraca *SienLek* 78v, 147, 186v, 188; łrzełóbá tego było/ żeby ten łomek łłowá nálzá [...] cienkimi á łrobnemi łółłhkámi okryta byłá *GórnlDworz* I; ábowiem łaimnieifzy ćłónek iego łacieńšza łyłká/ łailifšza łółłeczka ielł mu łrzełobna. *GórnlDworz* Ll6; *SkarŻyw* 195; *BielSjem* 21; *Calep* 397a.

W charakterystycznych połączeniach: cienki(-a, -e) brzuch, członek (2), gardło (2), goleń, nogi (8), ogon, palce (2), piersi, płec, ramiona, ręka, sierść, skora (2), szyja (4), uszy, włosy, żywot.

*Zestawienie: »cienkie jelito« [szyk 5 : 1] (6): Teł wino w ktorym było łarżono to ziele/ ielłł łobre ku łieci tym ktorzi łiewaią łłócie w cienkich ielitach *FalZioł* I 31b, ++2c, I 42b, 51a, 54a; Hila, Intestinum tenue [...] quod est minimum. – Czienkie ielito. *Calep* 482a.*

*Szeregi: »chudy a cienki« (1): Cłłowiek łhudy á ćienki/ ma łye łuczyc *SienLek* 4v.*

*»dlugi a cienki« [szyk 3 : 2] (5): *FalZioł* IV 42b; Cłłemu łoleni łą cienkie á dlugie. *GlabGad* F3, O8v, P2; *SienLek* 187.*

»cienki, (a, i) mały (a. maluczki)« [szyk 2 : 2] (4): VÍzi barzo małe á cienkie iakoby v mały py zna. człowieka chytrego *GlabGad* O7v; Homines paululi et graciles, Máluczcy ludźie y ciency. *Mącz* 285a, 449a [2 r.].

»miąższy albo cienki« (1): GArđło białe choć miąłże albo cienkie vkazuje człowieka chełpliwego *GlabGad* O8.

»podługowaty a cienki« (1): Pristis, Nieyáky rodzaj morskich ryb podługowátých á cienkich *Mącz* 322d.

»cienki, (i, a) subtelny« [szyk 5 : 1] (6): CZerta iefth riba biała Lufkę ma nałobie cienką y subthelną *FalZioł* IV 43b; *GlabGad* O8v, P7; *Mącz* 177d, 448c; *Calep* 1055a.

»cienki a suchy« (1): zafię cienkie ramiona maiąci á łuche, też mgłego bywaią przyrodzenia *GlabGad* P.

b. O niciach i tkaninach (65) : Ołtatecznie trzeba ie otrzeć y zagrzać pielużkami cienkimi pierwiey gich przyogniu zagrzwázi *FalZioł* V 35v, II 20c, V 69v; *BielŻyw* 12; Item w Goląmbynye parobku malynowemv fuknya łcharą y łcharłtuch czyenky vkradł *LibMal* 1545/108v, 1544/87; Miedzy łery łmiotankę ná łtoł połtawiono/ W cienką chułtkę że nieznać z wirzchu vwinióno. *RejFig* Cc7v; Rencznikow Colenłkich czienkich Pannam do vczierania reką 12 *WyprKr* 115, 113v, 115; *BibRadz Ex* 39/3; *BielKron* 346v; *Mącz* 229d, 449a; *SienLek* 55, 64v, 68v, 109v, 111 (8); *ReszPrz* 6; *GostGosp* 114; Zrzuć tę przykrą źalobę/ pozwalam ia tobie/ Okryi łienkim rąbeczkiem czarną głowkę łobie. *ZbylPrzyg* B3, A2, Bv.

W charakterystycznych połączeniach: *cienki(-a) atlas*, *chust(k)a* (11), *obrus*, *pajęczynka*, *pieluszka*, *przędza* (3), *rąbe(cze)k* (2), *ręcznik* (2), *sukno*, *włna* (2).

Wyrażenia: »koszula cienka« [szyk 3 : 2] (5): *LibMal* 1544/86v, 87; kofzule ná łobie pomáca/ kofzulá łienka *WerGość* 245, 245; *ZbylPrzyg* B3.

»len cienki« = *byssus* *PolAnt* (3):Nábiorą złotá/ Hiácyntu/ łzarłatu/ iedwabiu czerwonego/ lnu łienkiego. *BibRadz Ex* 28/5, 35/6, 23.

»cienka nić« [szyk 4 : 2] (3):*RejWiz* 145v; *Mącz* 236c; A gdyż był połádzon ná on łtolec/ kazał wwięźać [!] oltry miecz nád ie^{go} głową ná łienki nići. *HistRzym* 94; *Strum* B3; *SkarŻyw* 273; *KlonFlis* E3v.

»płotno cienkie« [szyk 9 : 2] (11): Item wyanykowye dworcze łvknyą [...] vkradł y łchath byallich kylko y plothna czienkiego 14 lokieth poprzedał tho y przepiel *LibMal* 1544/87, 1551/158v; *WyprKr* 61, 64v; *BielKron* 286v [3 r.]; Carbaseus — Z czienkiego płotna vrobióny. *Calep* 164a, 164a; *GostGosp* 128; ále też nawet łzarłat/ iedwabne rzeczy y płotno bárzo łienkie drelichowe łam tkał *KlonFlis* A2.

»cienka szata« [szyk 1 : 1] (2): Pothym przyłzedłszy do Murzyńskiey ziemie/ oblokł łie w łzáty cienkie *HistAl* A2; *Mącz* 345c.

Szeregi: »cienki, (a) rzadki« [szyk 1 : 1] (2): Ralla, Genus vestis a raritate dictae, nam rarum facit diminutivum Rallum Rzadka cienka łzátá. *Mącz* 345c, 346d.

»cienki a subtelny« (2):Multitia, Piękney łienkiey á subtylney nićy płótno *Mącz* 236c, 395a.

W *przen* (9) :

Wyrażenie: »na cienkiej nici, na cienkim włosie« = *niepewny, nietrwały* (8 : 1): WSzelkie náfze krotofile y rofkołzy łwiátá/ ná cienkiey nići záfwezne łá nád námi/ á rychło vpadáią z żywoty y ze włzemi rzeczáfmi náfzemi. *BielKom nlb* 3; *RejWiz* 14, 71; Práfwa też Polkfie náfze [...] iáko iuz ná cienkim włofye záfwiłty. *OrzList* h4v; *RejZwierz* 49v, 105v; *RejZwierc* 64, 217, 226.

c. O kłofach: *chudy, nieurodzajny; tenuis Vulg, PolAnt* (6) : Śiedm kłofow wyrafáło z iednego zdzblá/ pełnych y bárzo pięknych: á druga fiedm takież z dzblá iednego cienkich záfáfzonych rdzáf/ y zwiędłtych *Leop Gen* 41/23, 27; *BielKron* 16v.

Szeregi: »cienki, niepleni« (2): Śiedm kłofow wyrafáło zyednego zdzblá pełne y cudne/ a drugich fiedm cyenkich nyepłenych *HistJóz* B, B2.

»szczupły i cienki« (1): A oto fiedm kłofow fzczipłtych y cienkich/ á włchodnym wáftrzem wyfufzonych wyrafáło záf nimi [*tenuis percussae euro germinabant*], *BudBib Gen* 41/23.

d. O wodzie: *plytki* (1) : Abowiém ná cienkiey wodźie/ łatwiey brónić. *Strum* L2.

2. O substancjach płynnych: *rzadki, wodnisty, niezawiesisty; sparsus Mqcz; dilutus, fluidus, iureus, iurulentus, iussulentus, liquidus, rarus, sorbilis, subtilis, tenuis Cn* (24) : Abowiem łtarych łudzi vriny łáf cienkie á z żofłta blade. *FalZioł* V [2]; VRina czírwna, wodnofci miernie cienkiey/ na wierzchu záfcmiona [...] Taka dwoijłtáf tercijanę znamonuie [!] *FalZioł* V 5, I 149a, V [2], 3 [2 r.], [4], [4]v [5 r.] (16).

W charakterystycznych połączeniach: cienka maść, uryna (15), *wilkość, wodność* (5).

Szeregi: »nie gęsty ale cienki« (1): NAprzod VRina biáfá iáko mleko albo ferwatka nie gęłta/ ale miernie cienka [...] Vkazuie choremu vpadek znamienity *FalZioł* V [4]v.

»nie (ani) gruby ale (ani) cienki« [*szyk 1 : 1*] (2): Też vrina blada miernie/ á wodnofci niegrubey ale cienkiey. Obphitołć łpaloney Koleri, to iefł Melankolijey vkazuie. *FalZioł* V 54, 5.

»cienki i (a, ani, albo) subtelny« [*szyk 3 : 1*] (4): Też małz wiedzieć iż czarna vrina nigdy cienka niebywa ani subtelna, iedno záfwsze gruba á miáfłza *FalZioł* V [2]v, 3, [4]v, 5.

3. O pulsie: *slaby* (5) : Theż będziefi tępanie cienkie á rychłé/ iakoby kikutem palcza dotykał. Kolerę/ to iefł iáfńáf żofłć: znamionuie. *FalZioł* V 12v, 12v; Ale będziefi łkok leniwy á cienki: tenći iefł od Czarney żofłci *SienLek* 24v, 24 [2 r.].

4. O głosie: *wysoki* (5) : Czemu miedźi włzemi zwierzęti łamice cienłze głofłi miewaiáf niżli łamci (chiba łamey krowy) *GlabGad* C8, C8, O3v.

Szereg: »cienki a (i) subtelny« [*szyk 1 : 1*] (2): *GlabGad* O3v; álbo też w wymawianiu łłofw, iedné ledwie ná tchu człowieczym, drugie ná łámym báfż cienkim y subtelnym, báfż miáfłzym y grubym głofłie *JanNKar* C3.

5. O cechach fonetycznych głofłek (3) : Polaká Łáchem tylko łámá Ruś miánuie. Czy to iefł iáakoby vćinek całęgo łłofwáf/ Polak/ z przewróceniem ofłáfłniey litery cienkiey w łwoię hrubáf *KochCz* Bv.

a. *Miękki, palatalny* (2) : táf też y z kręłkáf cienkie łvczynić moźe/ iáko tu kłiefni *JanNKar* F4v, E3.

Synonimy: **1.** *chudy, miękki, niegruby, niemiąźszy, niepleni, plytki, spiczasty, subtelny, suchy, szczupły;* **2.** *niegęsty, rzadki.*

Cf **CIENKONOGI, CIENKOPLASKI, CIENKOWŁOSY, NIECIENKI**